

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

КОСТЮК НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

УДК 340.13

**ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В
УКРАЇНІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент,
Герой України, заслужений юрист України
Француз Анатолій Йосипович,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Дідич Тарас Олегович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри теорії права та держави
юридичного факультету;

доктор юридичних наук, професор
Ладиченко Віктор Валерійович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства.

Захист відбудеться «31» січня 2020 р. об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.130.03 у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32.

Автореферат розіслано «30» грудня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. В. Корольова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У зв'язку з побудовою в Україні демократичної правової держави виникає необхідність щодо визначення основних ознак і принципів застосування норм права. Необхідність правозастосування як особливої стадії механізму правового регулювання полягає в тому, що органи державної влади та посадові особи зобов'язані на підставі чинного законодавства вирішувати справи і документально оформляти прийняті рішення. Сфера правозастосовної діяльності має бути чітко визначена нормативно-правовими актами.

У контексті реформування системи органів виконавчої влади України, удосконалення чинного законодавства та адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу питання застосування норм права органами виконавчої влади залишається не тільки актуальним, а й набуває особливого значення. Зазначене зумовлює необхідність теоретичного переосмислення низки наукових положень теорії держави і права щодо розуміння застосування норм права, зміни акцентів у діяльності органів виконавчої влади у бік створення надійного організаційно-правового механізму надання адміністративних послуг. З огляду на вказане, суттєво зростають роль і значення інституту правозастосування, а також особливу увагу привертає питання підвищення ефективності правозастосування органів виконавчої влади, що впливає на забезпечення реалізації завдань і функцій держави.

Удосконалення чинного законодавства, яке регулює діяльність із застосування норм права органами виконавчої влади, безперечно, вирішило б низку його проблем (формальне планування роботи зі зверненнями громадян, відсутність реального моніторингу роботи із застосування норм права органами виконавчої влади, численні порушення щодо реєстрації звернень громадян), але водночас поставило б нові запитання, які потребуватимуть негайного нормативного вирішення та теоретичного забезпечення. У контексті зазначеного важливого значення набуває не тільки питання поняття та особливостей процесу застосування норм права органами виконавчої влади, але й питання ефективності застосування норм права органами виконавчої влади, створення шляхів удосконалення практики застосування норм права органами виконавчої влади. Саме тому, незважаючи на широке вивчення питань механізму реалізації норм права, існує нагальна потреба у фундаментальному дослідженні теоретичних та практичних проблем правозастосування органів виконавчої влади в Україні на сучасному етапі.

Дисертація покликана дослідити поняття й основні ознаки правозастосування, з'ясувати природу актів правозастосування. Попри підвищений протягом останніх років інтерес до проблеми застосування норм права та його відповідних теоретично-правових досліджень у різних країнах, не подолана фрагментарність цих досліджень і не вироблено комплексного бачення поняття застосування норм права, а також шляхів підвищення ефективності практики застосування норм права.

Наведене дає підстави щодо висновку про актуальність і доцільність пропонованої дисертаційної роботи для розвитку вітчизняної правової науки та практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних положень Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р., а також у межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»: «Проблеми застосування норм права в процесі розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (державний реєстраційний номер 0111U007821).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у встановленні теоретико-правових та практичних основ застосування норм права органами виконавчої влади в Україні, визначенні критеріїв його ефективності та шляхів удосконалення практики реалізації.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати сутність і зміст застосування норм права;
- дослідити управлінську та юридичну природу застосування норм права;
- дослідити трансформацію методологічних підходів до застосування норм права;
- узагальнити ознаки і принципи застосування норм права;
- визначити особливості процесу застосування норм права органами виконавчої влади та охарактеризувати зміст його стадій;
- з'ясувати особливості актів застосування норм права органів виконавчої влади в Україні;
- визначити теоретичні аспекти ефективності практики застосування норм права;
- здійснити аналіз статистики звернень громадян до обласних державних адміністрацій у Вінницькій, Київській, Харківській та Львівській областях упродовж 2007, 2008, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 років та дослідити досвід Європейського Союзу щодо оцінки ефективності застосування норм права органами виконавчої влади і визначити проблемні питання й напрямки удосконалення роботи органів виконавчої влади в Україні;
- виокремити та обґрунтувати шляхи вдосконалення практики застосування норм права органами виконавчої влади в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері застосування норм права.

Предметом дисертаційного дослідження є теоретико-правові та практичні аспекти застосування норм права органами виконавчої влади в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складає сукупність філософсько-світоглядних, загальнонаукових, спеціально-наукових методів та принципів наукового пізнання, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. Наукову основу становлять комплексний, аксіологічний, антропологічний, комунікативний і герменевтичний філософські підходи, що обумовили об'єктивний аналіз застосування норм права органами виконавчої влади як суспільної, ціннісної категорії. Філософсько-світоглядну основу дослідження становить діалектичний метод, використання якого дало змогу проаналізувати особливості застосування норм права органами виконавчої влади як динамічної категорії у процесі розвитку, взаємозв'язку та взаємообумовленості з іншими державно-правовими явищами (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2). Методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, аналогії застосовано в ході роботи над першим розділом. Застосування історичного методу сприяло встановленню генези сутності й поняття застосування норм права (підрозділ 1.1, 1.2). Аксіологічний метод дає можливість визначити основні функції застосування норм права (підрозділ 1.3). Герменевтичний та комунікативний методи застосовуються при визначенні стадійності процесу застосування норм права (підрозділ 2.2). Використання діалектичного і формально-логічного методів надало змогу виявити особливості й визначити сутність поняття застосування норм права органами виконавчої влади (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). За допомогою формально-догматичного (техніко-юридичного) методу здійснюється, зокрема, аналіз поняття, сутності та ознак актів застосування норм прав органами виконавчої влади (підрозділ 2.3).

Виявленню критеріїв ефективності застосування норм права сприяло використання статистичного і прогностичного методів, що надало можливість проаналізувати статистику звернень громадян (підрозділ 3.1).

Проблеми практики застосування норм права органами виконавчої влади висвітлено через призму юридичного аналізу, формально-юридичного, порівняльно-правового, функціонально-правового, історико-правового і статистичного методів (підрозділ 3.2). Конкретно-соціологічний метод дослідження пов'язаний із дослідженням удосконалення практики застосування норм права органами виконавчої влади (підрозділи 3.1, 3.2). Метод поетапної правової технології застосовується для з'ясування питання проблем ефективності правозастосування в Україні (підрозділ 3.1). Методика дослідження складалася зі збору матеріалу, його наукового узагальнення, синтезу отриманих даних і побудови на цій основі теоретичних висновків та практичних рекомендацій.

Теоретико-методологічна та емпірична база дослідження. Серед учених-юристів України проблему правозастосування досліджували: Д. О. Бочаров, Є. В. Додін, В. В. Копейчиков, П. М. Рабінович, О. Ф. Скакун, О. І. Харитонова, В. В. Цветков. Застосуванню норм права загалом й окремим проблемам правозастосовної діяльності присвячено численні публікації закордонних науковців, серед яких передусім заслуговують на увагу праці:

М. Г. Александрова, С. С. Алексєєва, В. М. Горшенєва, В. В. Лазарєва, П. О. Недбайла, О. Ф. Черданцева, В. А. Юсупова та ін. Багато уваги поняттю застосування норм права приділяли такі вчені, як: П. М. Галанза, Д. А. Керимов, І. Ю. Фарбер.

Емпіричну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та закордонних учених з філософії, теорії права, філософії права, історії політичних і правових учень, галузевих юридичних наук, нормативно-правових актів України та іноземних держав, статистичні дані про діяльність органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним теоретико-правовим дослідженням застосування норм права органами виконавчої влади в Україні та підвищення ефективності практики його здійснення. Наукову новизну дисертаційної роботи та авторський внесок у дослідження проблеми становлять такі наукові положення і практичні пропозиції:

вперше:

- уточнено визначення поняття «застосування норм права» як організаційно-правового, управлінського, творчого процесу, метою якого є розгляд і вирішення різноманітних індивідуальних справ, що мають юридичне значення, який регламентується спеціальними процедурно-процесуальними нормами та підпорядковується певним принципам (верховенству права, законності, доцільності, ефективності, обґрунтованості, справедливості, гуманності), здійснюється компетентними державними органами, уповноваженими на це громадськими об'єднаннями або їх посадовими особами, в результаті якого створюється акт застосування норм права, тобто приймається рішення у конкретно-індивідуальній справі, є складовою здійснення прав і свобод особи та спрямований на захист законних інтересів особи;

- запропоновано розглядати ефективність застосування норм права органів виконавчої влади як результат діяльності суб'єктів застосування норм права, що виявляється у досягненні певного правового ефекту, його відповідності нормам права, спроможності бути досягнутим за результатами поширення норми права на конкретних суб'єктів і на конкретну життєву ситуацію;

- обґрунтовано необхідність поєднання ідей психологічної, соціологічної, нормативістської та природної шкіл праворозуміння при розгляді застосування норм права, яке має юридичну й управлінську природу;

- запропоновано запровадити систему оцінювання ефективності застосування норм права органів виконавчої влади (key performance indicators (KPI), Common Assessment Framework (CAF)) в Україні;

удосконалено:

- узагальнення принципів застосування норм права органами виконавчої влади, до яких віднесено такі: принцип верховенства права,

принцип законності, принцип доцільності, принцип обґрунтованості, принцип ефективності, принцип справедливості, принцип гуманізму, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності практики застосування норм права органами виконавчої влади;

- розуміння функціональних можливостей методології наукового дослідження застосування норм права шляхом поєднання принципів наукового, методологічних підходів і світоглядних (філософських), загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового дослідження, що забезпечують всебічність і комплексність наукового дослідження теоретико-методологічних засад застосування норм права;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо визначення поняття та особливостей структури акта застосування норм права органів виконавчої влади, який має подвійну юридично-управлінську природу;

- пропозиції щодо напрямів удосконалення законодавства України, що регулює правозастосовну діяльність органів виконавчої влади та практики застосування норм права;

- положення щодо розуміння практики застосування норм права як активної, творчої діяльності, яка має управлінську природу, й об'єктивованого соціально-правового досвіду в галузі владного індивідуального регулювання суспільних відносин, є різновидом юридичної практики та виникає там, де суб'єкт застосування норм права приймає документально оформлене рішення;

- теоретико-правові положення щодо визначення і характеристики стадій застосування норм права, на практиці запропоновано виділяти наступні і стадії: встановлення фактичних обставин справи; юридична кваліфікація фактичних обставин справи; вирішення юридичної справи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дисертації та результати можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – сформульовані в роботі висновки та положення можуть бути використані для дослідження теоретичних і практичних проблем застосування норм права органами виконавчої влади;

- у практичній сфері – у процесі розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності правозастосовної діяльності, забезпечення якісної, точної та ефективної практики застосування права. Практичні рекомендації роботи можуть бути використані органами державної влади України в ході розроблення нормативно-правових актів, що регулюють процес застосування норм права загалом, а також практику застосування норм права органами виконавчої влади (довідка про впровадження результатів в практичній діяльності Бершадської районної адміністрації Вінницької області від 30.11.2018; довідка про впровадження результатів в практичній діяльності Вінницької районної адміністрації Вінницької області від 30.11.2018);

- у навчальному процесі – результати дослідження знайдуть належне застосування в освітньому процесі вищої школи України при читанні курсів «Теорія держави та права», «Конституційне право», а також для підготовки

навчально-методичного забезпечення дисциплін, посібників, підручників тощо (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ від 06.09.2019);

- у правовиховній роботі – оскільки ефективність практики застосування норм права в країні тісно пов'язана з підвищенням рівня загальної і правовою культурою суб'єктів правовідносин, відповідно, положення дисертації дають змогу скласти цілісне уявлення про конкретні правові та юридичні механізми, що забезпечують формування, нормативне функціонування й ефективний розвиток процесу застосування норм права і його взаємозв'язок з правовою культурою та ідеологією.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно з урахуванням сучасних тенденцій розвитку і досягнень юридичної науки й практики. Сформульовані в дисертації положення і висновки, що виносяться на захист, розроблені автором особисто. У співавторстві з Д. С. Степанцем опубліковано наукову статтю «Проблеми інформатизації процесу правозастосування», в якій дисертанту належать положення щодо впровадження єдиної політики інформаційного забезпечення; створення багатоцільових інформаційних систем діяльності органів виконавчої влади; оснащення інформаційних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою; створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їх повноти, актуальності та безпеки; розбудова інформаційної мережі; удосконалення організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів; поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційних систем; подальша комп'ютеризація інформаційних обліків; упровадження сучасних інформаційних технологій. У співавторстві з А. Й. Французом опубліковано наукову статтю «Юридична природа та сутність застосування норм права», в якій дисертантом зазначається, що розглядати застосування норм права слід, поєднуючи ідеї основних підходів до розуміння поняття «застосування норм права» (психологічної, соціологічної, нормативістської та природної шкіл праворозуміння). У співавторстві з А. Й. Французом опубліковано наукову статтю «Поняття ефективності правозастосовчої діяльності», в якій дисертанту належать висновки про те, що ефективність юридичного процесу зі змістовного боку характеризується соціально-ціннісною обумовленістю права, що потрібно враховувати системний критерій ефективності, що ефективність застосування норм права органів виконавчої влади – це діяльність суб'єктів застосування норм права, яка досягає саме тих цілей правової норми, які втілюються в момент винесення правозастосовчого акта. У співавторстві з А. Й. Французом опубліковано наукову статтю «Механізм правозастосування: поняття і структура», в якій дисертант досліджує елементи механізму застосування норм права. Наукові ідеї і розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації були предметом обговорення на всеукраїнських та міжнародних наукових і

науково-практичних конференціях: V Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (м. Вінниця, 7-9 червня 2017 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (м. Вінниця, 17-19 вересня 2018 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (Україна-Словаччина, м. Кошице, 5-7 червня 2019 р.) та інших.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 24 наукових праці, серед них 11 статей опубліковано у фахових юридичних виданнях України; 4 статті – у наукових періодичних виданнях іноземних держав, 9 тез – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації визначені метою й завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 26 сторінок (302 найменування), додатки - 18 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими та освітніми державними програмами, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет роботи, подано теоретико-методологічну основу дисертації, положення, що характеризують її наукову новизну, розкрито теоретичне та практичне значення дослідження, подано інформацію про апробацію результатів здійсненої наукової роботи.

Розділ 1 «Методологія та сучасний стан дослідження» складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню специфіки методології дослідження застосування норм права, основних ознак, принципів застосування норм права, у якому проведено аналіз підходів до розуміння поняття «застосування норм права», здійснено категоріальний вимір застосування права.

У підрозділі 1.1 «Теоретичне обґрунтування і дослідження природи застосування норм права» досліджується юридична та управлінська природа застосування норм права. Визначаються проблемні питання щодо змісту і сутнісних ознак застосування норм права. Застосування норм права визначається у поєднанні ідеї нормативістської, психологічної, соціологічної та школи природного права. Здійснюється порівняльний аналіз співвідношення понять «застосування норм права» і «правозастосовна діяльність», «правозастосовний процес».

Підрозділ 1.2 «Трансформація методологічних підходів до застосування норм права» досліджує особливості методології дослідження. Застосування загальносистемного розгляду принципів застосування норм права, ознак, стадій, актів, ефективності практики застосування норм права,

на думку автора, надасть можливість напрацювати шляхи удосконалення практики застосування норм права. Акцентується увага на необхідності методології застосування норм права, об'єктом якої буде виступати сама діяльність із застосування норм права, а метою буде підвищення її ефективності й вироблення шляхів оптимізації.

Підрозділ 1.3 «Ознаки та принципи застосування норм права» присвячений дослідженню ознак застосування норм права. Досліджено поняття та принципи застосування норм права органами виконавчої влади. За допомогою аксіологічного методу визначено основні спеціально-юридичні функції застосування норм права. Автор надав характеристику основних юридичних гарантій застосування норм права.

Розділ 2 «Застосування норм права органами виконавчої влади України як різновид юридичного процесу» складається з трьох підрозділів і містить загальнотеоретичне дослідження особливості процесу застосування норм права органами виконавчої влади, вивчення стадій застосування норм права органами виконавчої влади, актів застосування норм права як форми реалізації функцій органів виконавчої влади, визначення ефективності практики застосування норм права органами виконавчої влади.

У підрозділі 2.1 «Правовий статус органів виконавчої влади України як суб'єктів застосування норм права» досліджено поняття органу виконавчої влади та методів державного управління. Проаналізовано ознаки застосування норм права органами виконавчої влади. Досліджено основні методи державного управління – методи переконання, заохочення і примусу, використання яких забезпечує найбільшу ефективність управлінської діяльності, її максимальну ефективність, раціональне функціонування всіх адміністративно-правових інститутів, непорушність правових устоїв у галузі управління. Правильне розуміння принципу розумного поєднання цих методів забезпечує досягнення максимально корисних результатів у процесі здійснення державного управління. Запропоновано характеристику виконавчої влади у поєднанні таких основних елементів механізму проведення в життя владної волі, як примус, маніпулювання, пропаганда, переконання, авторитет, традиція тощо.

У підрозділі 2.2 «Стадії застосування норм права органами виконавчої влади» проаналізовано поняття і види стадій застосування норм права. Специфіка дослідження управлінського аспекту застосування норм права виокремлює порівняльний аналіз стадій застосування норм права та стадій управлінського процесу. Правозастосування, як і процес управління, базуються на циклічному характері його функцій, рішень та мети. Стадія розглядається як відносно-відокремлена частина процесу застосування норм права, яка виявляється в діях суб'єкта застосування норм права і спрямована на вирішення певної задачі правозастосовного процесу. Обґрунтовується думка, що стадії процесу застосування норм права можна розгорнути або згорнути, але можна виділити на практиці такі основні стадії: 1) встановлення фактичних обставин справи; 2) юридична кваліфікація фактичних обставин справи; 3) вирішення юридичної справи.

Підрозділ 2.3 «Акти застосування норм права як форма реалізації функцій органів виконавчої влади» присвячений аналізу та характеристиці актів застосування норм права. Вказано на те, що акти застосування норм права органів виконавчої влади мають два джерела походження – правове й управлінське. Визначено ознаки акта застосування норм права органів виконавчої влади.

Застосування методу системного аналізу робить доступним, доцільним застосування математичних критеріїв оптимальності, статистичного та логічного методів при дослідженні вимог, які висуваються до акта застосування норм права органами виконавчої влади. Акти мають бути виправданими, об'єктивно-необхідними на даний історичний момент.

Розділ 3 «Практика застосування норм права органами виконавчої влади України» складається з двох підрозділів і містить дослідження ефективності застосування норм права органами виконавчої влади, а також шляхів удосконалення практики застосування норм права органами виконавчої влади.

У підрозділі 3.1 «Ефективність застосування норм права органами виконавчої влади України» увагу зосереджено на дослідженні ефективності юридичного процесу, яка характеризується соціально-ціннісною обумовленістю права. Враховуючи системний критерій ефективності, доведено, що ефективність правового впливу залежить не лише від статички, але й від динаміки. Застосовуючи метод поетапної правової технології для з'ясування питання проблем ефективності правозастосування враховано вимоги, які висуваються до самої правозастосовної діяльності, вимоги, що висуваються до правозастосовного акта. Обґрунтовано залежність ефективності від доцільності.

У підрозділі 3.2 «Шляхи вдосконалення практики застосування норм права органами виконавчої влади України» розглянуто шляхи вдосконалення практики застосування норм права відповідними органами. Дослідивши статистику звернень громадян до обласних державних адміністрацій у Вінницькій, Київській, Харківській та Львівській областях упродовж 2007, 2008, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 років, підсумовано, що актуальними питаннями для населення залишаються проблеми соціального захисту населення, аграрні питання та питання земельних відносин, питання проблеми комунального господарства, поліпшення житлових умов, надання житла громадянам, які мають право на його одержання, порушення норм житлового законодавства, проблеми охорони здоров'я. За допомогою комплексного методологічного підходу вивчено проблеми інформатизації процесу правозастосування. Виділено два напрямки вдосконалення законодавства, що регулює правозастосовну діяльність органів виконавчої влади: вдосконалення матеріальних норм і розвиток процесуальних норм. Визначено поняття практики застосування норм права органами виконавчої влади.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягає у встановленні теоретико-правових та практичних основ застосування норм права органами виконавчої влади в Україні, визначенні критеріїв його ефективності та шляхів удосконалення практики реалізації. Одержані в процесі дослідження результати дозволяють сформулювати такі висновки:

1. З'ясовуючи юридичну природу застосування норм права, дійшли висновку, що розглядати застосування норм права слід, поєднуючи ідеї основних підходів до розуміння поняття «застосування норм права», які засновані на положеннях психологічної, соціологічної, нормативістської та природної шкіл праворозуміння, оскільки: по-перше, на застосування норм права впливають не тільки чинні норми права, а й панівні ідеї суспільства, особливості правосвідомості; по-друге, займаючись застосуванням норм права, суб'єкт застосування норм права керується не тільки законом, а й власним досвідом, управлінськими навичками; по-третє, психологічні та соціально-психологічні фактори впливають на застосування норм права, від рівня правової культури суб'єкта застосування норм права залежить ефективність дії правозастосовних актів. Проаналізувавши форми реалізації норм права, дійшли висновку про те, що форма реалізації права – це зовнішній вираз змісту реалізації права, що дає підставу говорити про дві форми реалізації права: опосередковану і безпосередню. Безпосередня форма складається з таких видів: виконання, використання й дотримання. Опосередкована – це застосування норм права, яке засновується на методі державно-владного припису компетентного органу.

2. Застосування норм права – це організаційно-правовий, управлінський, творчий процес, метою якого є розгляд і вирішення різноманітних індивідуальних справ, що мають юридичне значення, який регламентується спеціальними процедурно-процесуальними нормами та підпорядковується певним вимогам (верховенству права, законності, доцільності, ефективності, обґрунтованості, справедливості, гуманності), здійснюється компетентними державними органами, уповноваженими на це громадськими об'єднаннями або їх посадовими особами, в результаті якого створюється акт застосування норм права, тобто приймається рішення у конкретно-індивідуальній справі, є складовою здійснення прав і свобод особи та спрямований на захист законних інтересів особи.

3. Функціональні можливості методології наукового дослідження застосування норм права визначаються поєднанням: 1) принципів наукового пізнання як комплексу фундаментальних засад наукового пізнання, на яких засноване саме дослідження та які визначають сутність і зміст наукової діяльності; 2) методологічних підходів, що визначають загальну методологічну ідею наукового пізнання теоретико-методологічних засад застосування норм права й відображають мету їх наукового вивчення; 3) світоглядних (філософських), загальнонаукових та спеціально-юридичних

методів наукового дослідження, які забезпечують всебічність і комплексність наукового дослідження теоретико-методологічних засад застосування норм права. Запропоновано застосування системного підходу в юридичному аналізі й побудові систем правозастосування. Необхідна методологія застосування норм права, об'єктом якої буде виступати сама діяльність із застосування норм права, а метою буде підвищення її ефективності та вироблення шляхів оптимізації.

4. Основними ознаками застосування правових норм є те, що застосування норм права органами виконавчої влади виступає необхідною організаційною передумовою реалізації правових норм, його соціальним призначенням є організація певних суспільних відносин; наявність особливого суб'єкта застосування норм права – органа виконавчої влади; державно-владний характер; набуває юридично значущого характеру тому, що відносини, котрі виникають, змінюються або припиняються внаслідок такої діяльності, мають вигляд взаємних юридичних прав і обов'язків певних суб'єктів; такі відносини встановлюються шляхом винесення індивідуальних формально-обов'язкових рішень; застосування норм права відбувається тільки на підставі юридичних норм і в порядку, передбаченому юридичними нормами; це своєрідний процес, регламентований спеціальними нормами й складається з послідовних стадій; підпорядковується певним загальним вимогам, що забезпечують дію принципу верховенства права, законність, справедливість, доцільність, ефективність, гуманність; має інтелектуально-юридичні результати; результативна частина акта застосування норм права відіграє роль юридичного факту, який породжує, змінює, припиняє конкретні правовідносини; має контрольний характер (контрольна функція щодо реалізації права іншими суб'єктами); здійснюється у певних процесуальних формах; це активна діяльність; виступає формою управлінської діяльності; має особливі гарантії, в тому числі: матеріальні, політичні, організаційні та юридичні; вирішує два завдання: організації виконання приписів норм права, їх позитивного виконання і забезпечення відповідної реакції на порушення або неналежне виконання норм права; стосується застосування, як правило, диспозиції правової норми; займає особливе місце в механізмі правового регулювання; є організаційно-правовою діяльністю держави, яка досить часто пов'язана з втручанням у сферу прав та інтересів громадян й інших учасників управлінських відносин. Принципами застосування норм права є цілісна система загальних, керівних засад, які виконують функцію загально-нормативних орієнтирів і виступають як загальнообов'язкові вимоги до застосування норм права. Визначили такі принципи застосування норм права: принцип верховенства права, принцип законності, принцип доцільності, принцип обґрунтованості, принцип ефективності, принцип справедливості, принцип гуманізму. Принцип верховенства права – це сукупність правил поведінки, що легітимовані суспільством, базуються на історично досягнутому рівні соціальної етики й виражають ідеї пріоритету природних прав людини над державою, виявляються у верховенстві Конституції та правових законів. Принцип законності – це принцип-

законоположення, політико-правове явище, що характеризує процес удосконалення державно-правової форми організації суспільства і реалізації ідеї соціальної справедливості шляхом суворого й неухильного дотримання і виконання чинного законодавства. Принцип доцільності – це застосування правових норм, які відображають об'єктивні закони розвитку суспільства, обрання найбільш доцільного шляху і засобів реалізації їх приписів у житті. Принцип обґрунтованості – це здійснення застосування норм права на основі встановлених, перевірених фактів, які мають бути отримані законним шляхом, стосуватися даної справи й містити доказову інформацію. Принцип справедливості – це етико-юридичний феномен, цінність якого виявляється в процесі застосування норм права, в досягненні оптимального співвідношення між загальнолюдськими, в тому числі й правовими цінностями, які відповідають рівню економічного, політичного, соціального і культурного розвитку суспільства та які забезпечують успішне вирішення як найближчих, так і перспективних завдань нормативного регулювання. Принцип гуманізму означає реалізацію взаємоповаги держави й особи громадянина, свободи та захисту особи, враховування законних інтересів і потреб як окремих громадян, так і всього суспільства, тільки врахування діалектичної єдності інтересів громадянина й держави, єдність юридичних прав та обов'язків дозволить приймати гуманні рішення як щодо окремих громадян, так і стосовно держави та суспільства.

5. На підставі вивчення юридичної літератури й узагальнення наукових поглядів визначено, що стадії процесу застосування норм права можна розгорнути або згорнути, але можна виділити на практиці такі основні стадії: 1) встановлення фактичних обставин справи; 2) юридична кваліфікація фактичних обставин справи; 3) вирішення юридичної справи.

6. Встановлено, що ненормативний (індивідуальний) правовий акт органів виконавчої влади – це індивідуальний юридичний акт, який розв'язує конкретну управлінську справу, персонально визначає поведінку адресата, має державно-владний характер, застосовується уповноваженим органом відповідно до встановленої процедури (в межах управлінського процесу) з метою досягнення завдань управління, вирішення проблемних питань управління і здійснення управлінських функцій. Акти застосування норм права мають подвійну природу: по-перше, управлінську, яка виявляється в тому, що акт застосування норм права обумовлений існуванням управлінської матерії, яка впливає на об'єкт управління саме через акти застосування; по-друге, юридичну природу, тому що будь-який акт застосування приймається на основі й задля виконання законів.

7. Запропонували розглядати ефективність застосування норм права органів виконавчої влади як результат діяльності суб'єктів застосування норм права, який полягає у досягненні певного правового ефекту, його відповідності нормам права. Виміром ефективності є втілення в правовому житті правових наслідків, передбачених правозастосовним актом. Ефективність юридичного процесу зі змістовного боку характеризується соціально-ціннісною обумовленістю права, що дозволяє зрозуміти

ефективність права з погляду відповідності правових явищ природно-правовим цінностям. Потрібно враховувати системний критерій ефективності, який виявляється в механізмі реалізації, дає можливість зрозуміти нам, що ефективність правового впливу залежить не лише від статички, але й від динаміки. При з'ясуванні питання проблем ефективності правозастосування потрібно застосовувати метод поетапної правової технології, враховувати вимоги, які висуваються до самої правозастосовної діяльності (вимоги об'єктивного та повного дослідження фактичних обставин; суворе дотримання суб'єктом застосування норм права, норм матеріального права; прийняття рішення в межах компетенції і в установлених законом процесуальних формах; забезпечення контролю та нагляду за законністю правозастосовної діяльності; право на оскарження незаконних актів; встановлення суворої юридичної відповідальності посадових осіб), вимоги, що висуваються до правозастосовного акта (повинен здійснюватися на основі та відповідно до норм права, бути компетентним, бути здійсненим відповідно до приписів норм матеріального та процесуального права, служити одним із засобів виконання організуючої творчої діяльності держави, відповідати вимогам конкретності, компактності, чіткості, ясності, вмотивованості, докладності, повноти, зрозумілості, коректності, культурності тощо).

8. Дослідивши досвід Європейського Союзу щодо оцінки ефективності застосування норм права органами виконавчої влади, пропонуємо запровадити систему оцінювання ефективності застосування норм права органів виконавчої влади (key performance indicators (KPI), Common Assessment Framework (CAF)). Це, по-перше, надасть змогу оцінити роботу органів державної виконавчої влади, дозволить порівняти ефективність діяльності окремих державних службовців; по-друге, підвищить рівень довіри громадян до органів виконавчої влади; по-третє, підвищить якість роботи органів виконавчої влади, що позитивно вплине на якість виконання завдань і функцій органів виконавчої влади; по-четверте, підвищить якість адміністративних них послуг; по-п'яте, дозволить об'єктивно оцінити якість кадрового потенціалу органів виконавчої влади.

9. Проведене дослідження дозволяє виділити два напрямки вдосконалення законодавства, що регламентує правозастосовну діяльність органів виконавчої влади України: вдосконалення правових норм, які закріплюють правомочності посадових осіб органів виконавчої влади щодо прийняття індивідуальних правових рішень поза документальною формою (матеріальні норми); регулювання процедури, процесу їх реалізації (розвиток процесуальних норм). З метою вдосконалення правового регулювання правозастосовної діяльності вважається за доцільне закріпити в нормативних актах, що регулюють юрисдикційну процедуру, перелік дій, які дозволяється здійснювати суб'єкту правозастосування, як алгоритм вирішення справи. Нормативне закріплення даного алгоритму сприятиме усуненню помилок та прямих порушень законності при правозастосуванні. Вимір ефективності здійснюється за допомогою якісних і кількісних показників, що

характеризують зміст, форми, методи та особистий стиль поведінки. Суттєво покращити роботу органів виконавчої влади можливо шляхом аналізу засобів доступності інформації про діяльність органів і їх рішень, у тому числі інформації на сайтах; здійснення оцінки реагування органів виконавчої влади на громадські ініціативи; узагальнення відомостей про розглянуті пропозиції й скарги громадян, а також про звіти органів виконавчої влади і посадових осіб перед населенням; дослідження інформації про співпрацю органів виконавчої влади з громадськими об'єднаннями; збору інформації про проведення публічних слухань громадських обговорень проєктів правових актів.

10. У ході дисертаційного дослідження дійшли висновку про те, що практика застосування норм права органами виконавчої влади - це поєднання активної, творчої діяльності, що має управлінську природу, та об'єктивованого соціально-правового досвіду (як позитивного, так і негативного) в галузі владного індивідуального регулювання суспільних відносин, яка є різновидом юридичної практики і виникає там, де суб'єкт застосування норм права приймає документально-оформлене рішення. Ми вважаємо, що слід розглядати практику застосування норм права органів виконавчої влади в широкому розумінні й вузькому. В широкому розумінні - це діяльність органів виконавчої влади з реалізації прийнятих законів до конкретних суб'єктів, результати такої діяльності, а також реалізація управлінських повноважень. У вузькому розумінні - це накопичений у процесі застосування норм права органами виконавчої влади досвід у вигляді правоположень, які вносять елемент новизни в правове регулювання.

11. Шляхами вдосконалення практики застосування норм права є: скорочення штату працівників органів виконавчої влади; скасування посади голови державної адміністрації і введення посади префекта; уніфікація вимог щодо проведення моніторингу застосування норм права органами виконавчої влади (зазначати мету, принципи, завдання, суб'єкти, об'єкти). При проведенні моніторингу діяльності органів виконавчої влади використовувати такі засоби діагностики: співставлення обсягу бюджетного фінансування і реальних витрат, у тому числі використання засобів у рамках цільових програм, вивчення інших джерел фінансування; співставлення заходів, передбачених у планах роботи органів виконавчої влади з реально існуючими можливостями (акти, перевірки, інструкції); проведення аналізу підстав, змісту та видів матеріально-фінансових, організаційних, технічних дій; проведення аналізу змісту й видів нормативно-правових актів, прийнятих у межах функцій органу чи комплексних завдань, які вирішуються ним; вивчення потоку документів у межах функцій органу; визначення видів діяльності, здійснюваної у відповідності з адміністративними регламентами і поза ними; фінансування динаміки позовів до суду з приводу рішень органів виконавчої влади; аналіз угод та інших форм співпраці органів з бізнесовими структурами; аналіз кореляції між реальними змінами в галузі діяльності підвідомчих державних і муніципальних підприємств, установ, організацій, рішеннями та діями органів. Критерієм має виступати міра виконання

показників діяльності, встановлених на рівні галузі, органів і підвідомчих організацій; інформатизація процесу правозастосування, що позитивно вплине на удосконалення форм та методів управління системами інформаційного забезпечення, централізацію й інтеграцію комп'ютерних банків даних, упровадження новітніх комп'ютерних інформаційних технологій для ведення обліків, розбудову та широке використання ефективних і потужних комп'ютерних мереж, застосування спеціалізованих засобів захисту інформації, налагодження ефективного взаємообміну інформацією на міждержавному рівні; створення інформаційних кіосків, як у Польщі, які міститимуть інформацію про послуги, що надаватимуться органами виконавчої влади, і вакантні місця; підвищення рівня правової культури шляхом проведення тренінгів, майстер-класів для населення; здійснення ефективного громадського контролю та контролю через засоби масової інформації; онлайн оцінка якості роботи працівників органів виконавчої влади.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук:

1. Костюк Н. П. Проблема ефективності юридичного механізму правозастосування як особливої форми управління. *Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні та політичні науки. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. Вип. 34. С. 94-99.*
2. Костюк Н. П. Правозастосовча діяльність органів внутрішніх справ. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ: науково-теоретичний збірник. Харків, 2007. Вип. 36. С.20-25.*
3. Костюк Н. П. Правозастосовчі акти органів виконавчої влади в Україні: проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Київського університету внутрішніх справ: науково-теоретичний журнал. Київ, 2007. Вип. 3. С. 123-130.*
4. Костюк Н. П. Особливості стадій правозастосування. *Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні та політичні науки. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. Вип. 44. С. 70-76.*
5. Костюк Н. П. Принцип справедливості застосування норм права. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: наук. журн. Укр. держ. ун-т фінансів та міжн. торгівлі. Київ, 2016. С. 5-13.*
6. Костюк Н. П., Степанець Д. С. Проблеми інформатизації процесу правозастосування. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. / голов. ред. В. В. Черней. ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. Київ: ПК «Типографія від «А» до «Я», 2016. № 1 (25). Київ, 2016. С. 102-108.*
7. Костюк Н. П., Француз А. Й. Юридична природа та сутність застосування норм права. *Правничий вісник Університету «КРОК». Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2016. Вип. 22. С. 13-17.*
8. Костюк Н. П., Француз А. Й. Поняття ефективності правозастосовчої діяльності. *Правничий вісник Університету «КРОК». Вищий навчальний*

заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2016. Вип. 23. С. 11-16.

9. Костюк Н. П. Принцип законності в правозастосовній діяльності. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2016. Вип. 24. С. 35-40.

10. Костюк Н. П. Поняття та зміст практики застосування норм права органами виконавчої влади. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2016. Вип. 25. С. 67-72.

11. Костюк Н. П. Управлінський аспект процесу застосування норм права. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2017. Вип. 26. С. 92-96.

Статті у наукових періодичних виданнях з юридичних наук інших держав:

12. Костюк Н. П., Француз А. И. Механизм правоприменения: понятие и структура. *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия Д. Экономические и юридические науки*. 2016. № 13. С.135–138.

13. Костюк Н. П. Специфіка методології дослідження застосування норм права в сучасних умовах. Словаччина, *Zbornik recenzovany chve deckychprac s medzinarodno učasťou: Inter kulturna edukacia v prostredi vysokychskol*. Kosice, 2018. P. 243–249. CD-ROM. ISBN: 978-80-553-2797.

14. Костюк Н. П. Ознаки і функції застосування норм права. *Zbornik recenzovanych vedeckych prac s medzinarodnou učasťou: Socialne a psychologické aspekty globalného trhu práce*. Kosice, 2018. P. 343–347. CD-ROM. ISBN: 978-80-553-2739-6.

15. Костюк Н. П. Впровадження Європейських стандартів при оцінюванні ефективності застосування норм права органами виконавчої влади. *Vedensky medzinarodny recenzovany zbornik, Vysokoskolska edukacia pre «digitalnu» spolocnost a v «informacnej» spolocnosti*. Kosice, 2019. P. 148–155. CD-ROM. ISBN: 978-80-553-3352-6.

Матеріали наукових конференцій:

16. Костюк Н. П. Проблеми процесу застосування норм права органами виконавчої влади. *Розвиток наукових досліджень - 2008*: матеріали Четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 24-26 листопада 2008 р. Полтава: Інтер Графіка, 2008. С.47-50.

17. Костюк Н. П. Особливість процесу правозастосування. *Сьомі осінні юридичні читання*: Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених: збірник тез, 28-29 листопада. Хмельницький, 2008. Ч.1. С. 52-53.

18. Костюк Н. П. Практика застосування норм права в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми економічного розвитку України в умовах глобалізації*: збірник науково-практичної конференції, 24 квітня 2009 р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2009. Ч.1. С. 189-194.

19. Костюк Н. П. Гарантії застосування норм права. *Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові*

проблеми: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, 11 березня 2010 р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2010. С.155-159.

20. Костюк Н. П. Основні риси застосування правових норм. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць III Міжнародної науково-практичної конференції, 20-22 травня 2015 р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2015. Ч.2. С. 393-400.

21. Костюк Н. П. Акти застосування норм права як форма реалізації функцій органів виконавчої влади. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції, 18-20 травня 2016 р. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016. Ч.2. С. 333-346.

22. Костюк Н. П. Громадський контроль як засіб вдосконалення механізму правозастосування. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції, 7-9 червня 2017 р. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. Ч.2. С. 408-417.

23. Костюк Н. П. Теоретичне обґрунтування і дослідження природи застосування норм права. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції, 17-19 вересня 2018 р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2018. Ч. 2. С. 336-345.

24. Костюк Н. П. Впровадження досвіду Польщі при оцінюванні ефективності застосування норм права органами виконавчої влади в Україні. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць VII Міжнародної науково-практичної конференції, 05-07 червня 2019 р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2019. Ч. 2. С. 210-218.

АНОТАЦІЯ

Костюк Н.П. Застосування норм права органами виконавчої влади в Україні: питання теорії і практики. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2019.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних і практичних питань застосування норм права органами виконавчої влади в Україні. Здійснено комплексне загальнотеоретичне дослідження ознак, принципів і стадій застосування норм права. Удосконалено теоретичні положення щодо розуміння ефективності застосування норм права органів виконавчої влади. Досліджено акти застосування норм права. Сформульовані в дисертаційній роботі висновки та пропозиції сприятимуть підвищенню ефективності застосування норм права органами виконавчої влади. Запропоновано комплекс практичних рекомендацій щодо оптимізації процесу застосування

норм права органами виконавчої влади. Застосовано кореляційно-регресійну модель аналізу джерел.

Ключові слова: застосування норм права, ефективність застосування норм права, принципи застосування норм права, акти застосування норм права органів виконавчої влади, стадії застосування норм права, практика застосування норм права.

АННОТАЦИЯ

Костюк Н.П. Применение норм права органами исполнительной власти: вопросы теории и практики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК», Киев, 2019.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических вопросов применения норм права органами исполнительной власти в Украине. Проведено комплексное общетеоретическое исследование признаков, принципов и стадий применения норм права. Исследованы акты применения норм права. Сформулированные в диссертационной работе выводы и предложения будут способствовать повышению эффективности применения норм права органами исполнительной власти. Предложен комплекс практических рекомендаций по оптимизации процесса применения норм права органами исполнительной власти. Применена корреляционно-регрессионная модель анализа источников.

Ключевые слова: применение норм права, эффективность применения норм права, принципы применения норм права, акты применения норм права органов исполнительной власти, стадии применения норм права, практика применения норм права.

ANNOTATION

Kostiuk N. P. The application of law by the executive authorities in Ukraine: issues of theory and practice. – *Qualified scientific work on the rights of the manuscript.*

The Dissertation for the Degree of Candidate of Law, in specialty 12.00.01 - "Theory and History of State and Law; History of Political and Legal Studies". - University of Economics and Law "KROK", Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the research of the theoretical and practical issues of the application of the norms of law by the executive authorities in Ukraine.

On the basis of the results of the complex analysis in the scientific work the features, functions, principles and stages of the application of the norms of law are highlighted. It is stated that the principle of the rule of law is the fundamental principle, the process peculiarities of the application of the law norms by the executive authorities are revealed, the ways of improving the practice of the applying the rules of law by the executive bodies are determined. A particular attention is devoted to the study of the administrative and socio-legal nature of the application of law rules. Considering the managerial aspect of the application

process, the categories developed by the science of management can be used in the theory of the application of the rules of law: management stages; managerial information, management decision.

As a result of the research, three stages of the development were identified in terms of understanding the concept of "the application of the norms of law": pre-revolutionary, Soviet, post-Soviet.

It is argued that one of the most important and effective guarantees of the protection of human rights and freedoms in the rule of law should be the legal mechanism regulating the conflict of public and private interests in the application of the rules of law, especially when the law gives grounds for interpreting its contents both in the interests of the state, and in the interests of a citizen.

It is indicated that the specific processes of applying the rules of law differ from each other, both in the composition of participants, and in the organizational and legal forms and methods of implementation. In some cases, the application of the rules of law is the action of an official who has a simple nature and does not require a special procedure for finding out the situation of life and its legal solution, and in other cases, the application of the rules of law is a complex sequence-developing set of right-realizing actions and acts of its various participants, in which power and organizational actions and acts of officials of state bodies determine its origin, course and completion.

The acts of the application of the norms of law have been investigated. It is determined that they realize the function of individual legal regulation and act as a means of operational control.

The author argues that in modern conditions the issue of increasing the efficiency of the application of the norms of law by the executive authorities is important, which can be achieved by introducing monitoring of the application of the norms of law of the executive power, assessing the response of the state executive authorities to public initiatives, generalizing information on complaints and suggestions of the citizens, by analyzing the means of accessibility of the information about the activities of the executive bodies and their decisions, by collecting information about the conducting of public hearings and discussions of the draft legal acts.

The conclusions and proposals formulated in the dissertation will help to increase the efficiency of the application of the law by the executive authorities.

A set of practical recommendations for the optimization of the application of the norms of law by the executive authorities has been proposed. The dissertation is based on the correlation-regression model of the source analysis.

The necessary methodology for the application of the rules of law, the object of which will be the activity itself of the application of the rules of law with the aim of improving its efficiency and developing the ways of optimization.

Key words: the application of the norms of law, the efficiency of application of the norms of law, the principles of the application of the norms of law, the acts of the application of the norms of law of the executive power, the application of the rules of law, the practice of the application of the rules of law.